

Topografyayı Bilmek Gerekir mi?

Hıdır Eligüzel

www.yenicikanlar.com.tr 'de yayımlandı

Erol Eskici 13 Ocak 2019'a kadar **Sanatorium**'da dördüncü kişisel sergisi "*Stratigrafi*" ile işlerini sanatseverlerin beğenisine sunuyor. Stratigrafi Sergisi, sanatçının 2014 yılından beri üzerinde kafa yordığı jeoloji ve onun alt dalların araştırma konularına odaklanarak kayaçların, katmanların, fiziksel yüzeylerin oluşum ilkelerini yorumlamasından oluşuyor. Sergi bu bakımdan iki fiziksel oluşum biçiminin yorumsanmasına ayrılmış durumdadır.

Sergiye adını veren stratigrafi, kayaların özelliklerini, sıralımlarını inceleyerek jeolojik bir tarihçe yazımı gerçekleştirir. Laboratuvar çalışmaları sürecinde sahada tanımladığı birimlerin yaşını ve oluşum ortamları değerlendirilir. Jeolojik olaylar da öyküye eklenerek önce bölgesel sonrasında da dünyaya yansıtılan bir jeokronolojik cetvel hazırlanmış olunur. Sedimantolji ise yer yuvarı ile onu çevreleyen su ve hava gibi akışkanlar arasındaki yüzeydeki fiziksel maddenin ayrışma, parçalanma, taşınma, çökme ve yeniden taşlaşma süreçlerini ve sonuçlarını inceliyor.

Sanatseverlerin galeride işleri izlerken bu bilgilere sahip olmasını elbette beklenilmiyordur. Hatta hazırlanan küçük ancak detaylı broşür ile birlikte gezildiğinde dahi, bu teknik bilgilerin sanat eserleriyle sanatseverlerin mesafesini kısalttığından emin olamıyorum. Bu nedenle oldukça zorlu bir sergi olduğunu söylemek gerekir. Ancak birkaç noktadan hareket edebiliriz, Eskici'nin üzerinde titizlikle durduğu noktaların ne denli derinlikli meseleleri çağrıştırdığını önerebiliriz. Birazdan iddia edeceğim bu düşünceler kişisel bir yorumsama düzeyinde kaldığı şeklinde de yorumlanabilir, elbette. Ancak, bilimde olduğu gibi sanatta da mutlak doğrudan söz edemeyiz.

Erol Eskici, Interior

İster stratigrafi isterse sedimantolji olsun bu iki anabilim dalı esasıyla bir tür kayaç ve katman bilgi üretim yöntemleri bilimlerini ifade etmektedir. Bu bağlamda da sanatsever, sanat yapıtlarının ortaya çıkmasını sağlayan yönetime odaklanırsa, serginin gizlenmiş merkezine doğru tekinsiz bir yolculuğa çıkmaya hazır hale gelir. Ancak bu şekilde Eskici'nin ortaya koyduğu bölünmüş evrenin keşfini kendisi

gerçekleştirebilir. Eskiçi yapıtlarını kayaçların, katmanların oluşum formlarından esinlenerek meydana getirmektedir. Doğanın yüzyıllar boyunca denge ve karmaşıklık salınımlarını her seferinde kendi ekosistemini yaratabilecek biçimde kurgulanmasından etkilenen Eskiçi'nin işlerinde de tekrarın ve karmaşıklığın izlerini görebiliyoruz. Doğa yasalarının sanat tarafından kullanımı elbette yeni bir gelişme değildir. Eskiçi'nin yorumunun farklılığı, sanat yapıtlarında son dönemde artan 'doğa' ilgisinin odaklandığı flora, yaban hayvanı ve insan yabancılaşmasının dışında esasında toprağı, hatta organik ve inorganik evreni birincil kılmasında yatıyor. Flora doğanın görünen çehresi olsa da, doğa elbette sadece floradan ve doğal biriki örtülerinden ibaret değildir. Floranın yoğun şekilde aktarıldığı veya yorumsandığı yapıtların çoğunluğunda ne yazık ki, doğanın güzelleştirilmesinden kaçınılmadığı da ortadadır. Bir ekosistemden çok, yabancılaşmış kent medeniyetinin günah çıkarmasının ürünleri olduğunu söylemek gerekir.

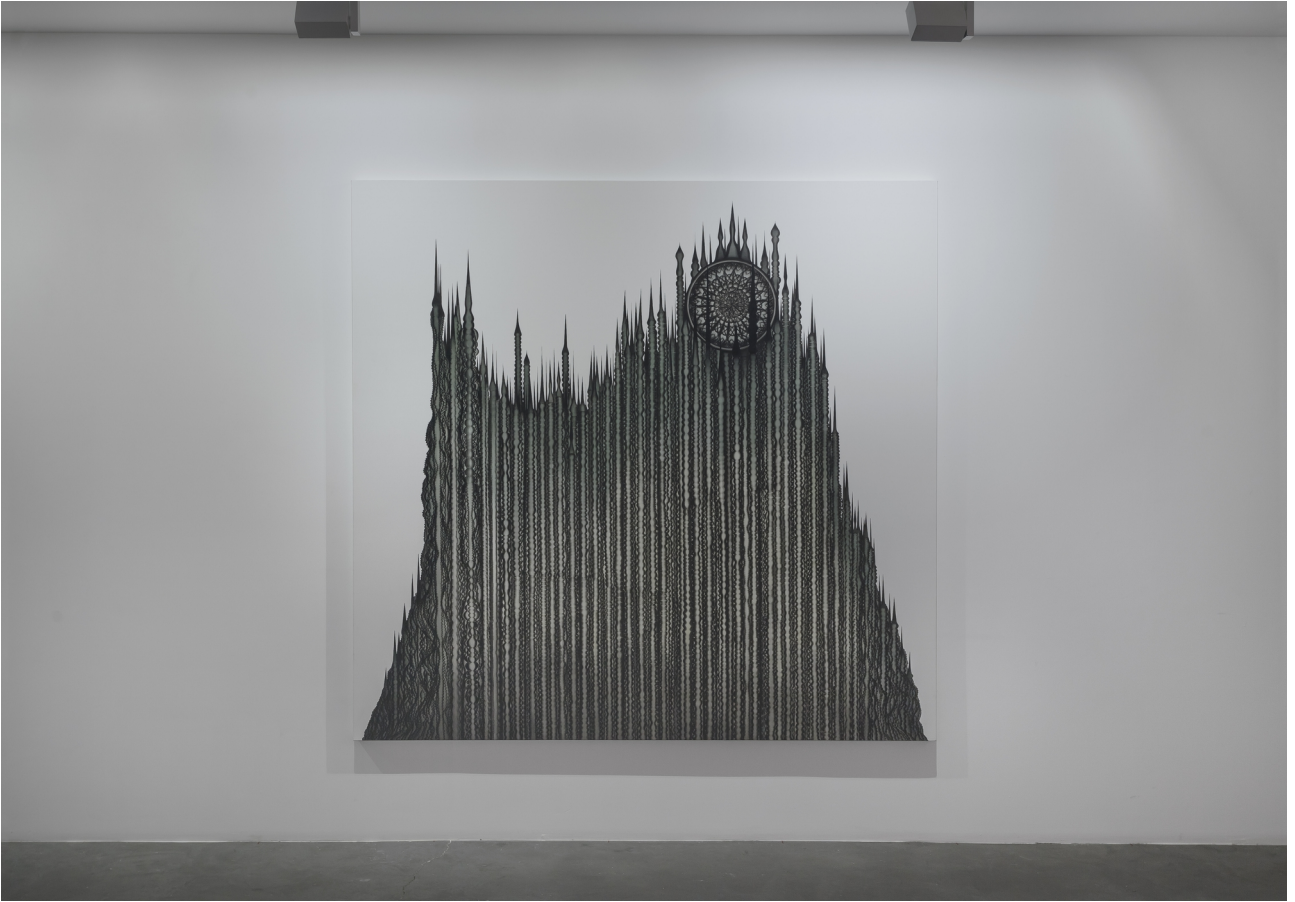
Erol Eskiçi, Stratigraf

Stratigrafi'deki işler ile karşılaşıldığında karmaşık ancak kendi içinde düzeni olan bir sergi okumasıyla karşı karşıya kaldığımızı söyleyebiliriz. 'Stratigraf' adlı yapıtında, kırmızı bir fonun önünde gözlüklü bir bilim adamı toprağın yüzeyine doğru uzanmış halde araştırmasını gerçekleştirmektedir. Kırmızı bir duman tüm fonu kaplamasına karşın, bilim adamının sakinliği ise şaşırtıcı boyuttadır. Hemen sağındaki "Interior" işiyle birlikte düşünüldüğünde hem kırmızının aktarımı hem de araştırma kamerasının açılma konumuyla Interior'daki ana kaidenin ayaklarının çağrıştırması kaidenin üstündeki kütlenin, Stratigrafi'deki araştırılan madde hissini yaratıyor. Böylece modern insanın doğayı işgal etme serüveninin kısa bir öyküsünü canlandırabiliyoruz. Bu serüvenin sonucunda, insanlık doğanın ekosistemini kendi toplumsal evrenine yansıtmak yerine, kendi hiyerarşik, bölücü ve yok edici yaşam modelini doğaya yansıtmayı bilimsel kuramlar aracılığıyla meşrulaştırmıştır. Tekrar sergi broşürüne bakarsak bu yöntemin bilimsellik altında nasıl kabullendirildiğini görebiliriz.

“Stratigrafi, katmanbilim ya da tabakabilim anlamına gelir. Yer kabuğunun kısımları olarak ele alınan tabakalı kayaların formasyonlarını, bileşimlerini, istiflenmelerini ve korelasyonlarını çeşitli birimlerle inceleyen jeoloji koludur. Stratigrafi sınıflamaası kaya türü özellikleri, fosil kapsamı, kayaların kökeni, fiziksel ve kimyasal bileşimi, yaşı, oluşma ortamı vb. gibi birçok özelliklere dayandırılarak yapılır. Bu sınıflama bütün çökel, magmatik ve metamorfik kayalara uygulanabilir (Eskici, 2018, 3).

Sergi rehberinde yer alan bu ifadeler sizlere anlamsız geliyorsa basitçe bir hamle ile metni tekrar okumanızı salık vereceğim. Katmanbilimi, sosyolojideki kastbilim ile değiştirin. Bundan sonraki her cümledeki jeoloji kavramını size en yakın sosyoloji kavramıyla değiştirin. Böylece elinizde aşağı yukarı şöyle bir metin çıkacaktır:

“Toplumsal sınıfların ve kastların ayrı bir oluşum haline gelmesi için, insanların mevkilere ayırma dışında (..) [G]ayri resmi ayırma ölçütlerine teolojik bit yorum ve hukuki bir tanım getirilmesi, elitlerin de yeni kurumsallaşmış bu geleneğin bekçileri ve taşıyıcıları, yani değişimi meşrulaştırıcılar ve yenilik sınırlarını yeniden çizenler haline gelmesi lazımdır. Kısacası gevşekçe derecelendirilmiş bir toplumsal roller birikimini (..) toplumsal bir sınıfa dönüştürmek için, toplumsal sınıfın dinsel ve hukuki yasalarla pekiştirilmesi gerekir (De Landa, 2006,79).

Erol Eskici, Jeomorfolojik Katedral 3

İnsanın doğa ile teması modern çağ ile birlikte ne yazık ki doğanın işgaline evrilmiştir. Çünkü, doğanın ekosistemini dengede tutan hayatta kalma stratejilerinden biri olan karşılıklı yardımlaşma modelinden ziyade, Thomas Hobbes'un insanların yaşamlarını sürdürmek için özgürlüklerinin ve iradelerinin büyük bir kısmını “tek bir ‘şeye’ “ verdiği hiyerarşik modeli, Charles Darwin’in biyolojik modelinde doğanın hiyerarşisine yorumlanarak kabullenilmiştir. Tüm modern çağı doğanın yorumlanmasının farkına indirmek, fazla bir yorum olduğu eleştirisi gelebilir. Bu bağlamda kayaçlar ve toplumsal katmanlar arasında bağ kuran Manuel De Landa’ya tekrar dönelim.

“Hiyerarşik yapılar arasındaki en öğretici olan toplumsal katmanlardır. (...) “Toplumsal katmanlar” teriminin kendisi de açıkça bir metaforudur; tıpkı birbirinin üstüne binmiş taş malzemeden oluşan katmanların vücuda getirdiği jeolojik katmanlar gibi, sınıflarla kastların da insan malzemesinden oluşan –kimi yüksekte, kimi alçakta- katmanlar olduğu düşüncesini içerir” (De Landa, 2006,76).

Bu alıntının sergi rehberinde bulunduğunu anımsatmakta fayda görüyorum. Fırsatınız varsa tekrar sergiyi görmeye gitmenizi salık veririm. Çünkü, Eskici'nin kayaçların, katmanların, magmatik yüzeylerin oluşum süreçlerini sanat eserlerine yöntem olarak kazandırdığı Stratigrafi Sergisi, toplumsal hiyerarşinin özgün bir soyutlamasını sunmaktadır. Serginin merkezinde olduğu için referans verirken bahsini özellikle tekrar edeceğim Stratigrafi yapıtının solunda, dikey konumlanmış “Jeomorfolojik Katedral 3” adlı eser ile birlikte gözlemlenmesini öneriyorum. “Jeomorfolojik Katedral 3” isiminden bağımsız şekilde, dikey kurgusu ve tepedeki göz anımsatmasıyla, Stratigrafi'deki bilimsel eylemi, kendisini var eden hiyerarşik yapıları ve sanatseveri gotik yorumuyla küçültmektedir. Bilimin altın çağını yaşadığı Aydınlanma Çağı'nda bile dinin kurumsallığı, bilimin evreni kavrayışını küçümsemiş, ona ket vurmaya çalışmış hatta bilim insanlarını cezalandırmaktan sakınılmamıştır. Elbette Eskici'nin bu tarihsel birikiminden mi yola çıkarak bir katedrali yorumladığını, yoksa dinsel bir yapı olan katedrallerin siyasal, kültürel ve toplumsal konumunun mimari aracılığıyla mı sembolize edildiğini buradan kestirmek zor. Ancak din tıpkı modern üretimler olan ırk, ulus, devlet gibi toplumsal kastların yaratımında vahşi bir tarihe sahiptir. Gündelik ve ne yazık ki düşünsel evrenimiz hiyerarşik ve rekabetçi kodlar üzerine kuruludur. Bu bağlamda hiyerarşik kodları ister toplumsal isterse Eskici gibi jeolojik kesitlerde yorumlayalım, öncelikle bu bağlamların kültürel değerler olduğunu anımsamak gerekiyor. Öte yandan, ekonomik, dilsel, jeolojik ve ya toplumsal gerçekliğimizin hiyerarşik değil de yatay örgütlenmelerin olanaklılığıyla dolu olduğunu anımsamak gerekir. Belki de Kropotkin'in doğayı karşılıklı yardımlaşma üzerinden kavrayan modelinin toplumsal yorumlamasına daha çok eğilmemiz gerekebilir.

Son olarak, Eskici'nin Stratigrafi sergisi, sergi metnin kurduğu düşünsel ve yöntemsel evren ile yapıtlar arasındaki mesafenin kısalığı düşünüldüğünde sıkı bir çalışmanın sonucu olduğunu söyleyebilirim. Özellikle yapıtlara yakından bakıldığında resim tekniği olarak da zorlu ve rast gele gözükmesine karşın kendi içinde belirli bir düzenin olduğunu sezebiliyoruz. Sanatseveri düşünsel olarak zorlayan anlatısına karşın, Stratigrafi, çağdaş bir doğa yorumu olarak ‘flora’ modasının popülerliğine bir yanıt olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle ‘topografyayı bilmek gerekir mi?’, sergiyi gezen pek çok sanatseverin kafasında oluştuğunu düşünüyorum. Bu soru her şeye karşın modern bir soru olduğunu çünkü postmodern okumalarımıza karşın halen davranış modlarımızda hiyerarşik kodları görmekteyiz.

*

De Landa, Manuel (2006) izgisel Olmayan Tarih, eviren Ebru Kılıç, Metis Yayınları,
Eskici, Erol (2018) Stratigrafi Sergi Rehberi